

ДРОТЯНКО Любов Григорівна,
*доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри
філософії НН ГМІ НАУ*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФУНКЦІЙ НАУКИ В КОНЦЕПЦІЇ Ж.-Ф. ЛІОТАРА

Філософська рецепція розвитку науки є перманентно актуальною з огляду на швидкість прирощення нового знання, все більшого його розгалуження на нові галузі через ускладнення предмету наукового дослідження. Кілька століть не вщухають дискусії щодо ролі науки у бутті соціуму. Вони виправдані, з одного боку, успіхами науки у виявленні законів природи й самого суспільства, а з другого – появою проблем, пов'язаних із застосуванням наукового знання в різних соціальних практиках. Науці закидають у наявності глобальних проблем, серед яких значне місце відводиться екологічним, винайдення та розповсюдження зброї масового знищення тощо. Отже, осмислення функцій науки в різних сферах суспільного життя є нагальним у будь-який історичний період, а особливо – в епоху сучасної науково-технічної революції.

Зазначеній проблемі приділено достатньо уваги у філософській і наукознавчій літературі. Суттєво новим поворотом у даному контексті є рецепція трансформації функцій науки у зв'язку зі становленням культури постмодерну, яке розпочалося в останній третині ХХ століття. Чи не першим за аналіз нового етапу у розвитку перш за все західноєвропейської культури взявся французький філософ Ж.-Ф. Ліотар, який у своїй невеликій за обсягом, але надзвичайно наповненій змістом книзі «Стан постмодерну» виявив і розкрив суттєво нові тенденції як у розвитку науки, так і в трансформації її функцій на якісно новому етапі культурного поступу. Зупинимось детальніше на останній.

Уже на перших сторінках книги автор акцентує увагу на тому, що в процесі входження суспільства в постіндустріальну епоху, а культури – в епоху постмодерну змінюється статус знання. Він називає перш за все нові науки, які визначили науково-технічний прогрес у другій половині ХХ століття: фонологію і лінгвістичні теорії, проблеми комунікації і кібернетику, сучасні алгебри й інформатику, обчислювальні машини та їхні мови. проблеми мовних

перекладів і дослідження сумісності машинних мов, проблеми збереження пам'яті і банки даних, телематику й розробку «мислячих» терміналів, параксодологи тощо (Ліотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна. – СПб.: Алетейя, 1998. – С. 15–16). Ці нові галузі науки, на його думку, сприяли трансформації мови науки і її фундаментальних функцій: дослідження та передачі повідомлень. Він наводить у книзі низку цікавих прикладів трансформації зазначених функцій науки в нову культурну епоху.

На нашу думку, ці трансформації суттєво вплинули й на виконання наукою інформаційної та комунікативної функцій, оскільки поява нових галузей науки та їхніх мов змінюють не лише форму, але й зміст наукової інформації, а також викликають до життя нові види й форми комунікації як всередині самого наукового співтовариства, так і в різних соціальних практиках. Користувачі наукового продукту у вигляді технологій змушені оволодівати новими штучними мовами, щоб не залишитися позаду свого історичного часу.

Ж.-Ф. Ліотар досліджує й трансформацію виробничої функції науки в постмодерну епоху, справедливо вважаючи, що в останні десятиліття знання стало головною продуктивною силою. Разом із тим, він зазначає, що ця функція науки стосується переважно розвинутих країн. Для населення ж країн, що розвиваються, ця функція науки є досить проблематичною, бо й справді, такі країни перебувають ще на індустріальному, а то й на доіндустріальному, етапі суспільного розвитку. Наукова інформація в постіндустріальному суспільстві перетворюється на товар, який здатний принести суттєво більші прибутки, ніж індустріальне виробництво.

Філософ сподівався, що зміна природи знання зможе вплинути на існуючі державні органи влади у такий спосіб, що воно «змусить їх переглянути свої правові і фактичні стосунки з великими виробництвами і, в більш загальному вигляді, з громадянським суспільством» (Там само, с. 21–22). Певною мірою, можна говорити про трансформацію соціальної функції науки, але вона реалізується іноді в гротескному вигляді, оскільки сучасні транснаціональні корпорації є по суті власниками найновішої наукової інформації, яку використовують не на благо всього суспільства, а з вузькокорисливою метою. Те ж саме можна говорити й про вплив сучасного наукового знання на функціонування державної влади. Тут скоріше, навпаки,

держава використовує науку, зокрема авторитет відомих учених, для виконання ідеологічної та політичної функцій, іманентно не притаманних науці.

Важливу роль науки в постмодерну епоху Ж.-Ф. Ліотар вбачав у її легітимації через освіту. викладання, особливо у вищій освіті, оскільки вважав, що від цього залежить ефективність соціальної системи (Там само, с.117). На його думку, всі дисципліни, що викладаються в університеті, і мають стосунок до «телематики» (інформатика, кібернетика, лінгвістика, математика, логіка), повинні стати пріоритетними в освіті, адже зростання кількості спеціалістів (експертів) за цими галузями прискорить прогрес досліджень в інших галузях пізнання. Разом із тим, вища освіта повинна поставляти соціальній системі компетенції, пов'язані з її власними вимогами, підтримувати її внутрішню єдність. Сам університет перетворюється на заклад неперервної освіти через продаж освітніх послуг.

Можна й далі аналізувати осмислення нових і трансформацію існуючих функцій науки, подане в книзі Ж.-Ф. Ліотара. Особливо цікавим буде виявлення реалізації розглянутих автором функцій наукового знання через кілька десятиліть років після публікації книги. Звісно, далеко не всі і не в повному обсязі виконуються зазначені філософом функції науки, проте важливішим є те, що він поставив питання про необхідність дослідження функціональних трансформацій наукового знання в контексті культурних трансформацій самої соціальної системи.

КАДНИКОВА Лариса Владимировна,
доцент НАУ, доцент кафедри філософії УН ГМИ НАУ

ПРОБЛЕМНОЕ ПОЛЕ СФЕРЫ ОБРАЗОВАНИЯ В НОВЫХ ЦИВИЛИЗАЦИОННЫХ УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ И ПОСТМОДЕРНИЗМА

С ростом и распространением новых информационно-коммуникационных технологий современное состояние общества оценивается и изучается в контексте глобализационной концепции, что вызывает необходимость анализа его современного состояния в трех аспектах: экономическом, политическом и духовном.